

CAHİT SITKI TARANCI MÜZE–EVİ (KÜLTÜR MÜZESİ) VE BURADA YER ALAN LENGERLER

Oktaç BAŞAK*

CAHİT SITKI TARANCI MÜZE-EVİ

Tanınmış şair, yazar ve çevirmen Hüseyin Cahit, nam-ı diğer Cahit Sıtkı Tarancı'nın 1910 yılında doğduğu ev, Diyarbakır il merkezinde, Cami-i Kebir Mahallesi, Cahit Sıtkı Tarancı Sokak No:3'te yer almaktadır. Kışlık bölümü olarak kullanılan güney kanadın üst kat güneybatı köşesindeki başodanın eyvana bakan basık kemer açıklıklı giriş kapısı üstünde, castan iki sıralı palmet dizisinden meydana getirilen düzenlemenin ortasında kartuşlar içine alınmış iki satırlık oyma-kabartma olarak işlenmiş sülüs hatlı zarif bir kitabe yer almaktadır. ۱۱۶۰ كَلِمَةُ تَوْحِيدٍ وَتَارِيخِهَا ۱۱۶۰ Kelime-i Tevhid ve 1160 tarihin hakkedildiği kitabe, altın sarısına boyanmıştır (Fot.1a,b). Bu kitabe, yapının inşa kitabesi ise eğer, kaynaklarda belirtildiği gibi ev 1733 yılında değil,¹ 1747 yılında inşa edilmiş olmalı.

Diyarbakır'ın geleneksel konut mimarisinin tüm özelliklerini taşıyan eve, dar bir sokaktan tek kanatlı basık kemerli bir kapıyla giriş sağlanmaktadır² (Fot.2). Kesme siyah bazalt taştan, zemin+bir katlı olarak inşa edilen ev, dört kanattan oluşmaktadır. Farklı ölçülerde 14 oda, mutfak, hamam, kiler serdap, ve tuvaletten oluşan evin zemin katında; mutfak (Fot.5), kiler odunluk, tuvalet, hamam ve serdap, (Fot.6) üst katında ise yaşama birimlerine yer verilmiştir (Çiz.1). Haremlik ve selamlık olarak tasarlanmış olan evin mekânları, ortada yer alan havuzlu avlunun etrafına, iklim şartlarına uygun olarak mevsimlere göre cephelere yerleştirilmiştir (Fot.3). İçeride dönük bir planlama gösteren yapıda, cepheler iç avluya bakmaktadır. 18.yüzyılın ilk yarısında inşa edilen ev, usta şairin ailesine sonradan intikal etmiştir. Günümüzde Kültür Müzesi olarak kullanılan binanın en önemli yeri, Cahit Sıtkı Tarancı'nın 2 Ekim 1910 yılında dünyaya gözlerini açmış olduğu kuzeydeki yazlık kısmının ikinci katında bulunan, önünde çift kemer açıklıklı

* Doç. Dr., Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü, okbasak@gmail.com, ORCID iD: 0000-0003-4268-2356

¹ <http://web.archive.org/web/20180729172925/http://www.diyarbakirmuzesi.gov.tr/birimler.aspx?kid=1005>:(Erişim 07.02.2020)

² Diyarbakır evleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Orhan Cezmi Tuncer, "Diyarbakır Evleri" Müze Şehir Diyarbakır. İstanbul, (1999a), 232-246.; Diyarbakır Evleri, (1999b), Diyarbakır.

KAYNAKLAR

- Başak, O. (2017). “Maden Sanatını Doğduğu Kent Diyarbakır” Uluslararası Diyarbakır Sempozyumu 02 -05 Kasım 2016, Cilt I, Diyarbakır.
- Başak, O. (2021). Diyarbakır Arkeoloji ve Cahit Sıtkı Tarancı Müzelerinde Bulunan Bir Grup Madeni Eser Eşliğinde Neolitikten Osmanlıya Anadolu’da Maden Sanatının Gelişimi, Gece Kitaplığı.
- Belli, O. ve Kayaoğlu, İ. G. (1993). Anadolu’da Türk Bakırcılık Sanatının Gelişimi, İstanbul.
- Diyarbakır Müzesi (2020). <http://web.archive.org/web/20180729172925/http://www.diyarbakirmuzesi.gov.tr/birimler.aspx?kid=1005>, 07.02.2020.
- Erginsoy, Ü. (1978). İslam Maden Sanatının Gelişmesi, İstanbul.
- İnal, N. (1995). “Diyarbakır Müzeleri”, Kültür ve Sanat Dergisi, (28): 57-59.
- Karpuz, E. (2002). “Anadolu Mutfaklarında Kullanılan Bakır Kaplar ve Osmanlı Dönemi Örnekleri” Türkler, XII, Ankara.
- Karpuz, E. (1997). “Konya Lengerleri”, Sanatsal Mozaik, (XXI): 44-48.
- Memişoğlu, F. (1973). “Harput Bakırcılığı” Türk Etnografya Dergisi, 13, İstanbul, 33-54.
- Önder, M. (1999). Türkiye Müzeleri, İş Bankası yayınları, Ankara.
- Özrili, Y. (2017) Adıyaman Müzesinde Bulunan Orta Çağ Dönemine Ait Bir Grup Madeni Eser, Yüksek Lisans Tezi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Van.
- Soysal, S. (2011). Kalaylı Kaplarda Alaylı Yemekler, Türk Mutfağında Bakır Kaplar, İstanbul.
- Tez, Z. (1991). Ortaçağ İslam Dünyasında Bilim ve Teknik, Diyarbakır. Dicle Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Yayınları No.4
- Tuncer, O. C. (1999). “Diyarbakır Evleri” Müze Şehir Diyarbakır, İstanbul, Diyarbakır Büyük Şehir Belediyesi.
- Ülkü, C. (2001). “Mersin Müzelerinde Bulunan Bir Grup Bakır Eser”, Sanat Tarihi Dergisi, (XI): 161-182. Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları